

Stiftelsen Montessori för alla barn
styrelse@alvkullen.se

2019-11-14

Dnr 400-2018:10842

Beslut

efter kvalitetsgranskning av grundskolors
arbete med jämställdhet vid Montessoriskolan
Älvkullen i Kungälv kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av grundskolors arbete med jämställdhet. Syftet är att granska om det bedrivs ett långsiktigt jämställdhetsarbete på grundskolor där det finns risker i detta arbete. Begreppet risker innebär att urvalet består av grundskolor som tidigare haft brister i tillsynen inom områdena trygghet och studiero, åtgärder mot kränkande behandling och/eller värdegrundsarbete. Ett särskilt fokus finns på kopplingen mellan jämställdhetsarbetet och trygghet för alla elever.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?
 - a. I vilken utsträckning arbetar rektor för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö?
 - b. I vilken utsträckning har rektor skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet, genom bestående strukturer, ett kontinuerligt uppföljningsarbete och även kopplat detta arbete till en trygg skolmiljö?
2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet*, *Skolverkets allmänna råd*, *forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Granskningen genomförs i 30 utvalda verksamheter, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Montessoriskolan Älvkullen i Kungälv kommun, med Stiftelsen Montessori för alla barn som huvudman, ingår i denna granskning. Granskningen på Montessoriskolan Älvkullen omfattar årskurserna 7-9.

Skolinspektionen besökte Montessoriskolan Älvkullen den 24-25 september 2019. Besöket genomfördes av Helena Larson och Anna Johansson. Intervjuer har genomförts med elever, lärare, elevhälsa, övrig skolpersonal och rektor. Observationer har genomförts på lektioner och i övrig skolmiljö.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området.

Bedömningsområde 1: I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Skolinspektionen bedömer att rektorn inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande område.

- Rektorn behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som utgår från skolans egna identifierade behov. Arbetet behöver integreras och synliggöras i de ordinarie arbetsprocesserna kring trygghet och värdegrund. I detta ingår att kartlägga och följa upp jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö och utifrån en analys av det som framkommer i kartläggningen besluta om och genomföra utvecklingsåtgärder.

Bedömningsområde 2: I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Skolinspektionen bedömer att lärare och skolans personal i viss mån arbetar medvetet för att alla elever ska mötas och ges en jämställd och trygg skolmiljö.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande områden.

- Skolpersonalen behöver arbeta aktivt för att alla elever ska ges en jämställd skolmiljö utanför undervisningen. I detta ingår att rektor skapar förutsättningar för personalen att se till att utrymmen i skolans miljö är tilltalande och tillgängliga för alla elever, oavsett könstillhörighet.
- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i den egna verksamheten, i syfte att främja en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen diskuterar och reflekterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund, att personalen diskuterar hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och elevers bemötande av varandra, och att personalen diskuterar hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trygghet på skolan. I detta ingår också att rektor ger förutsättningar för sådana diskussioner.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 14 maj 2020 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och effekterna av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.lund@skolinspektionen.se, eller per post till Skolinspektionen, Box 156, 221 00 Lund. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:10842) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektor, utifrån kartläggning och analys av relevanta jämställdhetsområden, arbetar för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö. Vidare granskas i vilken utsträckning rektor har skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet genom bestående strukturer och ett kontinuerligt uppföljningsarbete.

Skolinspektionen bedömer att rektorn inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete. Granskningen visar att rektorn på olika sätt kartlägger elevernas trygghet på skolan. Det framgår dock att resultaten av kartläggningen inte analyseras utifrån ett jämställdhetsperspektiv och inte heller leder till några utvecklingsåtgärder. Granskningen visar också att rektorn inte följer upp några övriga jämställdhetsaspekter och att rektorn inte bedriver ett arbete för att utveckla skolans jämställdhetsarbete.

Rektors kartläggning och analys av jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö

Granskningen visar att rektorn med hjälp av enkäter och trygghetsvandringar systematiskt kartlägger elevernas trygghet på skolan. Det framgår dock att dessa kartläggningar inte omfattar alla elever och inte heller analyseras utifrån ett köns- eller jämställdhetsperspektiv. Rektor och lärare uppger att elever i årskurs 8 årligen genomför en enkät som skickas ut från Göteborgsregionen och där skolans resultat kan jämföras med övriga skolor i kommunen samt i regionen. Enkäten omfattar frågor inom många olika områden där även trygghet ingår. Lärare berättar att resultaten från den enkäten visar att elever på skolan upplever trygghet. Rektorn säger att hen inte vet vad de senaste resultaten visar men uppger att hen tror att det går att utläsa i enkäten om det finns skillnader mellan pojkar och flickors upplevelse av trygghet. Rektorn uppger att hen inte gör någon enkät av elevernas upplevelse av trygghet i årskurs 7 eller 9. Eleverna säger också att de inte tror att de har fått svara på någon enkät om trygghet. Rektorn och elever berättar att rektor gör trygghetsvandringar på skolan tillsammans med elevrådsrepresentanter där de går igenom skolans lokaler och skolgård. Enligt rektor gjordes den förra trygghetsvandringen för cirka ett år sedan. Rektor uppger att vandringarna visat att de äldre eleverna i årskurs 7-9 är trygga på skolans olika platser. Elevhälsan uppger att de enkäter och trygghetsvandringar som görs på skolan har fokus på trygghetsaspekten och att de inte har reflekterat över om det finns könsrelaterade skillnader i elevernas upplevelser. Eleverna berättar även att kuratorn, en gång under högstadietiden, frågar eleverna enskilt om hur de upplever tryggheten på skolan. Rektor och eleverna säger att kuratorn har samtal med alla elever när de börjar årskurs sju och att skolsköterskan har hälsosamtal med elever i årskurs 8. Eleverna berättar att de inför hälsosamtalen hos skolsköterskan har fått svara på någon fråga om trygghet. Efter att

kuratorn har haft samtal med elever i årskurs 7 har rektorn fått återkoppling på att eleverna är trygga på skolan. Rektor säger att de resultat hen får reda på är inte uppdelat efter elevernas könstillhörighet. Rektor berättar även att hen får ta del av incidentrapporter men att de inte har tänkt på dessa utifrån elevernas könstillhörighet utan att de ser till individerna. Rektor säger att det både är pojkar och flickor som kränker och blir kränkta. Av inskickat material till Skolinspektionen framgår att skolan inte har en för läsåret aktuell likabehandlingsplan. Av det underlag som Skolinspektion fått ta del av framgår det att en enkät årligen ska genomföras för alla elever på skolan men att dessa enkäter inte är gjorda de senaste två åren. Rektor och representanter för elevhälsan uppger att de inte kartlägger elevers trygghet på internet eller tar reda på om det där sker kränkningar mellan elever. Dock följer de upp incidenter på sociala medier som de får kännedom om. Eleverna berättar att de under utvecklingssamtalen pratar om deras upplevelse av trygghet och att de inför samtalen får fylla i en ett papper om bland annat trygghet. Lärare berättar att de i kollegiet pratar om enskilda elevers trygghet efter utvecklingssamtalen om det framkommit att elever inte är trygga, inte annars. Lärare säger att det är upp till eleverna att signalera om de inte känner sig trygga.

Granskningen visar även att rektorn inte följer upp några jämställdhetsaspekter i övrigt, såsom hur personalen förmedlar jämställdhet som värde eller hur personalen bemöter elever ur ett könsperspektiv. Det framgår vidare i intervju med rektor, lärare och representanter för elevhälsan att rektor inte systematiskt följer upp några andra jämställdhetsaspekter av skolans verksamhet, såsom personalens bemötande av pojkar respektive flickor. Dessutom framgår det av den inskickade dokumentationen att skolans personal inte uppmärksammar könsstereotypa mönster tillräckligt mycket i undervisningen. Dessutom framgår det i intervju med rektor att hen tillsammans med personalen tittat på resultat från den regionala enkäten men att resultaten inte har analyserats ur ett jämställdhetsperspektiv.

Spridning av resultat från kartläggningarna

Granskningen visar att rektorn ser till att skolans personal får ta del av resultat från kartläggningar men att personalen därefter inte analyserar resultaten utifrån kön. Rektor, lärare och övrig skolpersonal berättar att rektor på en arbetsplatsträff har gått igenom resultatet av regionens enkät gällande elever i årskurs 8. Rektor berättar att personalen därefter inte har analyserat resultatet och inte heller fått instruktioner om att göra det. Både lärare och övrig skolpersonal berättar att de inte minns om resultatet presenterades könsuppdelat när de gick igenom det. Rektor berättar att personalen får kännedom om resultat från trygghetsvandringar via de protokoll som finns tillgängliga från elevrådet och som all personal har tillgång till.

Rektors arbete för att utveckla skolans jämställdhetsarbete och skapa en trygg skolmiljö

Granskningen visar att rektorn inte bedriver ett arbete för att utveckla skolans jämställdhetsarbete. Rektor uppger att hen inte har tagit fram några jämställdhetsformulerade mål utifrån de kartläggningar som gjorts på skolan samt att inga speciella insatser är planerade eller genomförda gällande jämställdhet. Vidare uppger rektor att det inte heller finns något uttalat jämställdhetsperspektiv i skolans arbete med trygghet, utan säger att trygghet är viktigt för alla. Rektor berättar att hen inte är säker på att jämställdhet är synligt i skolans värdegrundsarbete eftersom de arbetar med Montessoripedagogiken, där de ser till individen. På fråga om det syns i skolans värdegrundsarbete att skolans personal ska motverka begränsade könsmonster

så svarar rektor att det egentligen inte görs, men att det i kursplanerna ingår att lärare ska prata om könsmönster. Lärare och representanter för elevhälsan uppger att de inte känner till om det på skolan genomförs några insatser gällande jämställdhet och att rektor inte sagt hur de ska arbeta för att skapa en jämställd skolmiljö. Lärare säger att ett stort arbete ligger på ämneslärare och mentorer i arbetet med jämställdhet. Elevhälsan berättar att skolans likabehandlingsplan innefattar en punkt gällande jämställdhet men säger att denna plan ännu inte är implementerad i verksamheten. I samtliga intervjuer framgår det att personalen ser till den enskilda individen i skolans arbete och att de inte pratat specifikt om jämställdhet. Såväl lärare som elevhälsa säger att de inte samverkar med elevernas vårdnadshavare kring något jämställdhetsarbete.

Granskningen visar att rektorn inte följer upp om personalen har kunskap inom jämställdhetsuppdraget. Rektorn uppger i intervju att hen inte har tagit reda på om personalen har tillräcklig kompetens och kunskap inom jämställdhetsuppdraget men hen säger att personalen är öppna för det. Lärare berättar att skolans samlade kompetens på jämställdhetsområdet har varit knutet till den tidigare kuratorn och att de själva inte har någon formell kompetens, förutom den kunskap de har med sig som lärare. Representanter från elevhälsan uppger att de inte tror att all personal på skolan har kännedom om skolans jämställdhetsuppdrag och att de inte vet vilken kompetens som finns i organisationen gällande jämställdhet.

Bestående strukturer för arbetet med att integrera jämställdhetsarbetet i de ordinarie processerna

Granskningen visar att jämställdhetsarbetet på skolan inte leds av rektorn och inte heller är integrerat i skolans ordinarie arbetsprocesser. Det framgår av dokument och av intervjuer att jämställdhetsperspektiv inte tas upp i skolans värdegrundsarbete. Det framgår också att det inte finns ett målstyrt och långsiktigt arbete för hur jämställdhetsaspekter ska synliggöras och behandlas i undervisningen och i utbildningen.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område:

- Rektorn behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som utgår från skolans egna identifierade behov. Arbetet behöver integreras och synliggöras i de ordinarie arbetsprocesserna kring trygghet och värdegrund. I detta ingår att kartlägga och följa upp jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö och utifrån en analys av det som framkommer i kartläggningen besluta om och genomföra utvecklingsåtgärder.

2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar med att kritiskt granska normer kring kön i verksamheten, i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar för att elever ska ges en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen samt i vilken utsträckning lärare förmedlar jämställdhet som värde genom sitt förhållningssätt i undervisningen.

Skolinspektionen bedömer att lärare och skolans personal i viss mån arbetar medvetet för att alla elever ska mötas och ges en jämställd och trygg skolmiljö. Granskningen visar att lärare i undervisningen ger uttryck för att de ställer lika höga förväntningar på alla elever, oavsett könstillhörighet och att de till viss del har arbetssätt för att alla elever ska ges samma utrymme och inflytande i undervisningen. Däremot visar granskningen att alla lärare inte har metoder för att främja interaktionen mellan eleverna och att elever sällan får möjlighet att diskutera åsikter och tankar om jämställdhet i undervisningen.

Vidare visar granskningen att även om skolpersonalen är tillgänglig för eleverna utanför undervisningen sker inget medvetet arbete för att alla elever, oavsett könstillhörighet ska bemötas likvärdigt. Skolpersonalen genomför också få insatser och aktiviteter för att främja interaktionen mellan flickor och pojkar utanför undervisningen. Rektorn och personalen arbetar inte heller aktivt för att skolmiljön ska erbjuda en variation av aktiviteter och miljöer som tilltalar alla elevers intresse, oavsett könstillhörighet.

Härutöver visar granskningen att lärare och övrig skolpersonal i huvudsak reagerar och ingriper vid språkbruk eller beteenden som strider mot skolans värdegrund. Slutligen visar granskningen att skolpersonalen saknar förutsättningar till regelbundna diskussioner om och kritisk granskning av könsnormer i relation till den egna verksamheten.

Lärares arbete med att förmedla jämställdhet genom sitt förhållningssätt i undervisningen

Granskningen visar att lärare ger uttryck för att de ställer lika höga förväntningar på alla elever, oavsett könstillhörighet. Lärare uppger i intervju att de har samma förväntningar på både pojkar och flickor i undervisningen men säger samtidigt att de inte vet om det faktiskt är så. Elever uppger att lärare i undervisningen inte gör någon skillnad på dem beroende på om de är flickor eller pojkar. Elever säger att deras uppfattning är att lärare ger pojkar och flickor lika mycket respons. Däremot säger de att det varierar hur mycket beröm eller respons de får beroende på lärare. Vidare berättar elever att lärare säger till pojkar och flickor på samma sätt. Rektor uppger att hen tror att lärarnas förväntningar handlar om den enskilda elevens förmåga, istället för skillnad på förväntningar mellan pojkar och flickor.

Vidare visar granskningen att lärare till viss del har metoder för att alla elever, oberoende av könstillhörighet ska ges samma utrymme och inflytande i undervisningen. Lärare ger exempel på hur de med hjälp av olika metoder låter fler elever komma till tals. Bland annat berättar de att de använder sig av EPA (enskilt – par – alla) eller att eleverna får diskutera med sin bordskamrat och sedan får alla par berätta vad de kommit fram till.

Dock säger lärare att det vanligaste sättet som de använder sig av för att elever ska komma till tals är att de elever som räcker upp handen får svara på lärarens frågor, vilket även observationer visar. Elever säger att det är de elever som räcker upp handen som tilldelas ordet i klassrummet men att vissa lärare försöker fördela ordet till andra elever. Någon lärare säger i intervju att hen inte tänker på om det är pojkar eller flickor som svarar. Observationer visar även att vissa elever svarar rakt ut i klassrummet på lärarens frågor och att läraren därefter fortsätter sin genomgång utifrån dessa svar. En lärare säger att eftersom undervisningen bygger på en öppen dialog och diskussion blir det så att de elever som lättare tar till ordet är de som får talutrymme. Läraren säger att i någon grupp är det pojkar som tar mer plats, medan det är flickor i en annan grupp. Lärarna uppger att elevers utrymme och uppmärksamhet i undervisningen inte är något som de gemensamt i kollegiet har diskuterat. Rektor berättar att skolans personal inte gemensamt diskuterat hur de ska se till att elever får lika utrymme och inflytande i undervisningen.

Dessutom visar granskningen att alla lärare inte har metoder för att främja interaktionen mellan eleverna, oberoende av könstillhörighet. I intervju med lärare framgår det att det varierar beroende på lärare på vilket sätt de uppmuntrar samarbete mellan pojkar och flickor och några lärare säger att de tänker på det när de gör gruppindelningar. Lärare berättar att de inte styr elevernas placering i klassrummet och att det är något som de kommit fram till efter att ha diskuterat det. Däremot säger de att de ibland styr gruppindelningar. Elever säger att de alltid sitter på samma ställen i klassrummet under lektioner, förutom i ett ämne där det är läraren som bestämt platserna. I övriga ämnen har eleverna själva bestämt var de ska sitta och de säger att några elever sitter blandat medan andra sitter flicka-flicka och pojke-pojke och att de sitter med sina kompisar. Elever berättar att när de ska ha grupparbeten drar lärare glasspinnar med deras namn på, alternativt att läraren bara bestämmer vilka grupper de ska ha. Ska eleverna ha pararbete så arbetar de med den elev de sitter bredvid, vilket även lärare bekräftar. Rektor säger att de inte har diskuterat elevers placering i klassrummet utifrån interaktion, bara utifrån att det ska vara studiero. Rektor berättar att hen inte tycker att interaktionen mellan pojkar och flickor ytterligare behöver uppmuntras, förutom i en årskurs. Rektor säger att det mer har med gruppen att göra än med elevernas könstillhörighet.

Granskningen visar även att elever sällan får möjlighet att diskutera åsikter och tankar om jämställdhet i undervisningen. Någon elev säger att hen inte upplever att lärare pratar så mycket om jämställdhet med dem men säger att det är självklart eftersom alla är lika mycket värda. Elever ger exempel på att en lärare har pratat med dem om jämställdhet när de har pratat om ekonomi i samhällskunskapsämnet. Lärare ger exempel på att de låtit eleverna diskutera löneskillnader och ansvarsfördelningen i hushållsarbetet. Elever berättar även att studie- och yrkesvägledaren pratat med dem om statistik gällande människors olika utbildningsbakgrund, kopplat till kön och yrkeskarriär. Rektorn säger att hen inte har någon uppfattning om lärarna pratar om jämställdhet i undervisningen och att det inte är något som hen har funderat över eller tagit upp med lärarna

Granskningen visar vidare att lärare reagerar och ingriper när språkbruk, kontroversiella åsikter och beteenden som strider mot värdegrunden sker i undervisningen. Eleverna berättar att de skämtsamt säger taskiga saker till varandra men att det inte ska uppfattas som illa menat. Elever berättar att det vid enstaka tillfällen har inträffat att elever tagit illa upp och att lärare då har tagit upp det och kontaktat vårdnadshavare. Lärare säger att det är lättare att få syn på om elever är taskiga mot varandra i undervisningen och att de då

säger till eleverna. Lärare säger även att de kan förhindra att elever att elever är taskiga mot varandra genom att de som lärare delar in eleverna i grupper. Dock uppger många av lärarna att de delar in eleverna i grupper med hjälp av olika slumpade metoder. Lärare berättar också att det har förekommit att elever har framfört kontroversiella åsikter i förhållande till jämställdhet och att de då försökt få eleven att förstå att den aktuella kommentaren inte varit bra.

Personalens arbete för en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen

Granskningen visar att även om skolpersonalen är tillgänglig för eleverna sker inget medvetet arbete för att alla ska bemötas likvärdigt utanför undervisningen. Övrig personal säger att, eftersom det är fler pojkar än flickor som befinner sig i bordtennislokalen, får pojkarna mer av de vuxnas uppmärksamhet utanför undervisningen. Av intervjuer med samtliga grupper framgår att det finns vuxna i skolans lokaler som är tillgängliga för eleverna. Lärarna berättar att de på olika sätt arbetar för att skapa relationer med eleverna genom lyssna på dem, fråga dem hur de mår och vara tillgänglig för dem även under rasterna. Lärarna säger också att de tror att flickor och pojkar får lika mycket uppmärksamhet och att de har samma förväntningar på dem.

Granskningen visar även att rektorn och personalen inte aktivt arbetar för att skolmiljön ska erbjuda en variation av aktiviteter och miljöer som tilltalar alla elevers intresse, oavsett könstillhörighet. Av intervjuer med rektor och övrig skolpersonal framgår att de inte gemensamt diskuterat hur de ska arbeta för att skolmiljön ska vara tilltalande för alla elever även ur ett jämställdhetsperspektiv. Rektor säger att det saknas ett uppehållsrum för eleverna där de kan vara och spela spel eller lyssna till musik. Som det nu är finns en lokal med bordtennisbord och där är det enligt rektorn och de intervjuade eleverna mest pojkar som uppehåller sig. Rektor säger också att de inte gjort något speciellt för att tillgodose de äldre elevernas intresse vad gäller utformningen av inomhusmiljön mer än att det numera finns ett rum som de kan vara i. Lärarna säger att det nu finns ett alternativ för de äldre eleverna jämfört med tidigare när de var hänvisade till att gå ut på rasten. Rektor säger vidare att eleverna önskat få ett regnskydd på skolgården men att ett sådant ännu inte finns. Av intervjuer framgår också att det numera finns ett könsneutralt omklädningsrum som ett sätt att anpassa för att alla elever ska känna sig trygga.

Det framgår också i granskningen att skolans personal genomför få insatser och aktiviteter för att främja interaktionen mellan flickor och pojkar. Elevhälsan säger att ända sedan eleverna gick på förskolan har personalen uppmuntrat pojkar och flickor att blanda sig och att ingen reagerar om de leker tillsammans. Enligt elevhälsans representanter är det ett förhållningsätt som lever vidare på skolan även när eleverna går i årskurs 7-9. Lärare säger att det finns möjlighet till idrottsaktiviteter på rasterna och ger exempel på att eleverna kan spela King, basket eller fotboll. På fråga om lärare reflekterat över att alla aktiviteter som de erbjuder innefattar en boll säger de att alla elever spelar mot alla och att aktiviteterna inte leder till någon problematik på skolan. Lärare säger att de ser att det numera är fler flickor som väljer att spela bordtennis jämfört med tidigare. De säger också att de inte arbetar på något särskilt sätt för att det ska finnas aktiviteter där flickor och pojkar möts. Rektor berättar att hen inte vet vad skolpersonalen gör för att pojkar och flickor ska mötas och umgås utanför undervisningen men säger att hen ser att elever umgås tillsammans oberoende av könstillhörighet.

Härutöver visar granskningen att skolans personal i huvudsak reagerar och ingriper vid språkbruk eller beteenden som strider mot skolans värdegrund. Elever säger att kompisar

sinsemellan kan skämta med varandra på ett grövre sätt. De säger att personalen då inte reagerar eftersom de vet att de är kompisar. Däremot uppger eleverna att lärare skulle reagera om de skulle säga något taskigt till någon som de inte brukar vara med. Lärare berättar att elever får prata med varandra under ledning av en vuxen om de är taskiga mot varandra under raster, så att de får försöka reda upp det som skett. Om det är möjligt får eleverna be om ursäkt. Rektor säger att hen tror att lärarna uppmärksammar elevers språkbruk på olika sätt men att personalen på skolan har pratat om att elever ska ha ett vårdat språk. Rektor uppger att det är något som ska diskuteras i kollegiet på en kommande studiedag. Vid observation av skolmiljön utanför undervisningen finns exempel på att vuxna inte ingriper då elever svär eller ger varandra nedsättande kommentarer. Elever berättar att det ofta förekommer skojbråk mellan elever, både mellan pojkar och pojkar och mellan pojkar och flickor, men de uppger att ingen tar illa upp. Elever säger att även någon lärare brukar vara med i skojbråken. Vidare berättar elever att vissa lärare reagerar mer på skojbråk än andra, vilket även lärare bekräftar. Både rektor och lärare säger att de inte gemensamt diskuterat sin uppfattning och tolerans för skojbråk under den senaste tiden. Rektor berättar att hen tror att det förekommer skojbråk på skolan, men att det inte är någon hen har pratat med personalen om.

Synliggörande och granskning av normer kring kön

Granskningen visar att det på skolan saknas regelbundna diskussioner om och kritisk granskning av könsnormer i relation till verksamheten och elevernas trygghet. Rektor uppger i intervju att personalen inte har diskuterat normer kring kön tillsammans med rektor, förutom i diskussioner på förekommen anledning gällande enskilda elever, vilket även lärare och representanter för elevhälsa berättar. Lärare och representanter för elevhälsa säger att de inte har behövt ha diskussioner kring normer och kön. Lärare berättar att de inte heller har diskuterat könsmönster i relation till elevernas trygghet utan att de pratar mer om att de vill att alla elever ska vara trygga.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden:

- Skolpersonalen behöver arbeta aktivt för att alla elever ska ges en jämställd skolmiljö utanför undervisningen. I detta ingår att rektor skapar förutsättningar för personalen att se till att utrymmen i skolans miljö är tilltalande och tillgängliga för alla elever, oavsett könstillhörighet.
- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i den egna verksamheten, i syfte att främja en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen diskuterar och reflekterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund, att personalen diskuterar hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och elevers bemötande av varandra, och att personalen diskuterar hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trygghet på skolan. I detta ingår också att rektor ger förutsättningar för sådana diskussioner.

På Skolinspektionens vägnar

X Inger Börjesson

Beslutsfattare

Signerat av: Inger Börjesson

X Helena Larson

Föredragande

Signerat av: Helena Larson

I ärendets handläggning har även utredarna Anna Johansson och Anna Sundman Marknäs deltagit.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/tematisk-kvalitetsgranskning-av-grundskolors-arbete-med-jamstalldhet/>

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Montessoriskolan Älvkullen är en fristående grundskola för elever i förskoleklass och årskurserna 1-9. Huvudman för skolan är Stiftelsen Montessori för alla barn (org.nr. 853301-0537). Skolan är belägen i tätorten Kungälv i Kungälv kommun. På skolan går det 130 elever varav 48 i årskurserna 7 - 9. Granskningen har genomförts i årskurserna 7 - 9.

Bilaga 2: Rättslig reglering med mera

1 kap. 4 § skollagen

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I förarbetena till skollagen förtydligas att skolan ska ge varje flicka och pojke lika möjlighet att utveckla sin fulla potential som människa (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221). Vidare framhålls att det, för att förmedla och förankra de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar, måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221 och s. 634).

1 kap. 5 § skollagen

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och motverka all form av kränkande behandling.¹

2 kap. 8 § skollagen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

2 kap. 25 § skollagen

För eleverna i bland annat förskoleklassen och grundskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

I förarbetena till skollagen förtydligas att de mer generellt inriktade uppgifterna där elevhälsans medverkan är viktig, rör elevernas arbetsmiljö, skolans värdegrund som exempelvis arbetet mot kränkande behandling samt undervisningen om jämställdhet och sex och samlevnad. Elevhälsan har också ett särskilt ansvar för att bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor (Prop. (2009/10:165), Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 276).

4 kap. 3 § skollagen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

¹ Se även 6 kap. 6-10 §§ skollagen.

4 kap. 4 § skollagen

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på skolenhetsnivå. Rektorn ansvarar för att kvalitetsarbetet vid enheten genomförs.

4 kap. 5 § skollagen

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

5 kap. 3 § skollagen

Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

I förarbetena till skollagen framhålls att det förebyggande arbetet är centralt vid skapandet av en trygg skolmiljö för alla elever samt att det kräver ett aktivt värdegrundsarbete där de grundläggande demokratiska värderingarna och de mänskliga rättigheterna kommer till uttryck i praktisk handling (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 320).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37),² 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, En likvärdig utbildning

Skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevers lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans, samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen, med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37) , 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Skolans uppdrag

Skolan ska verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för alla människor, oberoende av könstillhörighet. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

² Skolans jämställdhetsuppdrag har förtydligats genom revideringar i läroplanen som trädde i kraft den 1 juli 2018 (SKOLFS 2018:8).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37), 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.8 Rektorns ansvar

Skolans mål är att varje elev

- kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,
- respekterar andra människors egenvärde,
- tar avstånd från att människor utsätts för diskriminering, förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor,

Alla som arbetar i skolan ska bland annat

- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor,
- i sin verksamhet bidra till att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet,
- aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper,

Läraren ska bland annat

- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor,
- planera och genomföra undervisningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling,
- tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen,
- samarbeta med hemmen i elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete,

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven.

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar bland annat för att

- utbildningen och undervisningen organiseras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden, exempelvis, jämställdhet och sex och samlevnad,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen,
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen

Skolverkets allmänna råd om Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet (s. 11-12, 27), (SKOLFS 2012:98.)

I kommentar till Skolverkets allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet framhålls att syftet med kvalitetsarbetet är att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas. Det finns dock inget som hindrar att man inom kvalitetsarbetet även formulerar och följer upp egna mål (de får dock inte strida mot de nationella målen). Ytterst handlar det om att alla barn och elever ska erbjudas en likvärdig utbildning av hög kvalitet oberoende av bland annat kön. Vidare framhålls att kontinuerlig uppföljning innebär att fortlöpande samla in saklig information - vilken kan vara både kvantitativ och kvalitativ - om verksamhetens förutsättningar, genomförande och resultat.